ఆచారం

- పి. జీవన జ్యోతి

"ఏం పంతులూ! ఈ యేడు జాతర బ్రహ్మాండంగా ఉండాలే! ఎలా జరిపిస్తవోయేమో?"

"అన్ని యేర్పాట్లూ దివ్యంగ ఉండై! రాజావారేం ఫికర్ జేయనక్కర్లా! ఇంతజామ్ ఏట్లుందో రేపు తమరే జూస్తరుగా!" అంటూ పూజారి శివనాధశాస్త్రి గర్వంగా చూశాడు రాజావారివంక.

"నరే మంచిది! ఇంకెళ్ళి రేపటి తంతుగురించి బాగా చూసుకో! మన గ్రామంల ఆనవాయితీ నీకు యెరికేగా! ఆ రివాజు తప్పేందుకు వీల్లేదు! అర్థమయిందా?"

"చిత్తం! రివాజు తప్పేందుకు మనమెవరం దొరవారూ? పైన దేవతలున్నారు! కింద మనమున్నాం! వాళ్ళకెందుకో ఆగ్రహం కలిగింది! అందుకేయీ కరువు కాటకాలు! పూజా పునస్కారాలు జరిపిస్తునే వుంటిమి! జంతు బలులు యిస్తూనే వుంటిమి! అయినా ఫలితం లేదు!!" అంటూ వాపోయాడు పూజారి.

"ఏది ఏమయినా - రేపు జాతరలో అమ్మవారు ప్రసన్నం గావలెచూడు!" అంటూ లేచారు రాజావారు. వంగి నమస్కరించి సెలవు తీసుకున్నాడు పూజారి.

రాజా నర్సింహారెడ్డి ఆ మండలానికి మకుటంలేని మహారాజు. రాచరికాలు పోయిన యీ రాజాలు పంచాయితీ రాజ్యంలో సుస్థిర స్థానాలు పొంది కొన్నాళ్ళు ఓ వెలుగు వెలిగారు. నర్సింహారెడ్డి ఏ పదవిలోనూ వుండడు; కానీ అన్ని పదవుల వెనుక తానేవుండి పైనుంచి క్రిందవరకు తన మనుషుల ద్వారా అధికారం చలాయిస్తాడు. తన అధికారాన్ని ప్రశ్నించేవారెవరినీ అతడు

ప్రాణాలతో వదిలిపెట్టడు. అదే అతని 'దొరతనం!'

అమాయకురాలైన దొర భార్య అతని దుశ్చర్యల్ని సూటిగా ఖండించినందుకు తన ప్రాణాలే పోగొట్టుకుంది. అతి కాముకుడు, స్త్రీలోలుడు అయిన దొరకు వివాహిత, అవివాహిత అనే భేదం లేదు. అతని కంటబడ్డ ఏ అందమయిన ఆడదీ తప్పించుకుపోలేదు. దొరగారికి సరిగ్గా వారం రోజుల క్రితం జరిగిన ఓ సంఘటన గుర్తొచ్చింది.

సంధ్యా సమయం!

వర్షం! సన్నని తుంపరలతో మొదలయి గాలివానగా మారేట్టు కనబడుతూవుంది. సరుకులకోసం కిరాణా కొట్టుకెళ్ళి వస్తున్న యాదమ్మ దొరగారిమేడ పక్కనున్న కాలిబాట వెంబడి వస్తూవుంది. పాతికేళ్ళ యాదమ్మ తలారి జంగయ్య భార్య. మనిషి నలుపయినా ఆకర్షణీయమైంది.

వర్షంలో తడిసిన యాదమ్మ గాలివానకు భయపడి ఒక్కక్షణం దొరగారిమేడ పక్కన ఆగింది. ఆమె, మేడ పైనుంచి చూస్తున్న రాజావారి గుండెల్లో గుబులు రేపింది. దొర మెల్లగా మెట్లు దిగి వచ్చి చుట్టూ చూసి ఎవరూ లేరని నిర్ధారణ చేసుకుని "బయట వానలో తడిసే బదులు లోపలికి రారాదూ?" అని పిలిచాడు.

యాదమ్మకు భయమేసింది.

"వొద్దు దొరా! నేనీడనే నిలబడతా!" అంది.

"చీర పూర్తిగా తడిసినట్టుండాది!" అంటూనే తన కళ్ళతో ఆమె శరీరాన్ని నిలువునా తడిమాడు.

ఆ కళ్ళను, ఆకళ్ళలోని ఆకలిని చూసి యాదమ్మ అంతా అర్థం చేసుకుంది.

"తడిస్తే తడిసిందిలే!" అంది నిర్లక్ష్యంగా.

"నువ్వేం అనుకోనంటే - నాయింట్లో చాలా చీరలున్నాయి! ఓ పట్టుచీర యిస్తాను! లోపలికి రా!" అంటూ ఆమె నడుం మీద చెయ్యి వేశాడు దొర.

ఆగ్రహంతో యాదమ్మ అతని చెయ్యి విసిరి కొట్టింది. ఉగ్రరూపం దాల్చిన యాదమ్మను చూసి దొర బిక్కచచ్చిపోయాడు.

"థూ!! నీ జిమ్మడ....." అంటూ యాదమ్మ దొర ముఖం మీద తుపుక్కున ఊసి అంతవర్షంలోనూ పరిగెత్తుకుని వెళ్ళిపోయింది.

*   *   *

దుర్గమ్మ జాతర!

తరతరాల మూఢ విశ్వాసాలకు, సనాతన ధర్మానికి చిహ్నంగా మిగిలిన జాతర!

గుట్టమీద వెలసిన 'దుర్గమ్మ'కు అభిషేకం చేయించడానికి దగ్గర్లోనే వున్న కొలనులోంచి కొత్త కడవలతో నీళ్ళు తెస్తారు. గ్రామ ప్రజలంతా ఆ రోజు అమ్మవారికి మొక్కి, తిని, తాగి తందనాలాడి సంబరపడిపోతారు.

దొర, పూజారి యిద్దరూ గుట్టమీదికి వచ్చారు.

"అంతా సిద్ధమేనా?" అనడిగాడు దొర.

"చిత్తం! మన ఆచారం ప్రకారం దుర్గమ్మకు ముడుపు కట్టిన దున్నపోతుల్ని ముందుగా బలి యివ్వాలి!" అన్నాడు పూజారి.

దొర పూజారిని ప్రక్కకు పిలిచి చెవిలో "పంతులూ! బలి యివ్వడానికి తీసుకొచ్చిన దున్నపోతు ఆ సమయంలో అరిస్తే ఆ దున్నపోతుతో బాటూ దాన్ని నరికే మ్యాతరి(తలారి)ని కూడా అమ్మవారికి బలి యివ్వాలి కదూ!!" అన్నాడు గుసగుసగా.

"ఔననుకోండి! అయితే - సాధారణంగా నరికేటప్పుడు దున్నపోతు అరవదు! అంచేత......" అంటూ ఇంకేదో చెప్పబోతుండగా "ఆగు! ఇంకేమీ చెప్పకు!" అని కళ్ళతో సంజ్ఞ చేశాడు దొర.

"అన్నట్టు - మ్యాతరి ఎవరు?"

"తలారి జంగయ్య! తరతరాలుగా ఆ యింటోళ్ళే మ్యాతర్లుగా ఉంటున్నారు! మీకు తెలియందేముంది?" అన్నాడు పూజారి.

"మంచిది! యిక జరగవలసింది చూడండి!" అని దొర గుట్టదిగి వెళ్ళిపోయాడు.

పూజారి ఆదేశం మేరకు కొంతమంది ఆడవాళ్ళు జంగయ్య యింటికి వెళ్ళి తామెందుకు వచ్చామో చెప్పగానే జంగయ్య క్రుంగి పోయాడు.

"నీపెళ్ళాన్ని విధవరాల్ని చేసి కూర్చోబెట్టాలి! అందుకే వచ్చాం! నువ్వేం దిగులు పడమాక! ఇది మామూలుగా జరిగే తంతేగా!" అంది బాగమ్మ తాపీగా తమలపాకు నములుతూ. ఆమె దొర యింట్లో పనిమనిషి.

యాదమ్మ మనసు రోదించింది. ఆ రోదన ఎవరికీ వినిపించదు! అది ఎవరికీ పట్టదు!

"ఏందయ్యాయిది? నువు బతికుండగానే నేను యిదవని గావాల్నా?" అంటూ భర్తని వాటేసుకుని బావురుమంది యాదమ్మ.

"యాదీ! ఇది ఆనవాయితీ గందే! దున్నపోతుని బలిచ్చి నేను తిరిగొచ్చేదాకే గదే యీ యేసం! తర్వాత మళ్ళా పసుపు బట్టలతో అమ్మోరికాడ మనకిద్దరికీ పెళ్ళి జేస్తారే! పెళ్ళి!!" అంటూ సముదాయించాడు జంగయ్య భార్యని.

ఇంకా కాలహరణం యెందుకని బాగమ్మ, జోగమ్మ, యింకా కొందరు ఆడవాళ్ళు కలిసి బలవంతంగా యాదమ్మను ఓపీట మీద కూర్చోబెట్టి ఆమె నొసటి కుంకుమ తుడిచేశారు. ఆమె ఎంత వారించినా వినకుండా వాళ్ళు ఆమె చేతిగాజులు పగలగొట్టారు.

కట్టుకున్న గళ్ళచీర బలవంతంగా లాగేసి తెల్లచీర కట్టబెట్టారు. ఆ దృశ్యాన్ని చూడలేక బయటికి వచ్చాడు జంగయ్య. ఇంట్లోంచి బయటకొచ్చిన జంగయ్యను దొర మనుములు గుట్టమీదికి పిలుచుకుపోయారు.

వీరావేశం కలిగించే ఢమరుకనాదాలు, డప్పుల ధ్వనులతో గుట్టంతా కోలాహలంగా ఉంది. అమ్మవారికి బలులిచ్చే సుముహూర్తం రానేవచ్చింది!

వందలాది గ్రామప్రజలు, భక్తులూ, చూస్తుండగా దున్నపోతుని బలిచ్చేందుకు బండకేసి నూరి పదును పెట్టిన వేటకత్తిని చేతబట్టి వధ్య స్థలానికి వచ్చాడు జంగయ్య. బెదురుచూపులు చూస్తూ నిలబడ్డ దున్నపోతుని చూసి ఓ నిట్టూర్పు విడిచాడు.

"బగమంతుడా! నేను నరికేటప్పుడు యిది అరవకుండా చూడు! చూస్తావుకదూ!" అని మనస్సులోనే ప్రార్థించుకొని, గుండెరాయిచేసుకుని ఒక్కవేటుతో దున్నపోతు మెడ తెగనరికాడు.

కత్తి మెడమీద పడగానే భయంకరంగా అరిచింది దున్నపోతు. జంగయ్య గుండెలవిసి పోయినై. భయభ్రాంతుడయిన జంగయ్యను దొర మనుములు పట్టి పెడరెక్కలు విరిచికట్టారు. నరకబడ్డ దున్నపోతు రక్తంతో ఎఱ్ఱబడ్డ ఆ నేల మరింత రక్తాన్ని కోరుతున్నట్టుగా వుంది.

"పూజారీ! దున్నపోతు అరిచింది గాబట్టి అమ్మవారికి అలక రాకముందే మ్యాతరి జంగయ్యను బలి యివ్వాలె! ఆలస్యమయిందా అపచారం జరుగుద్ది ! అమ్మోరు శపిస్తది!" అన్నాడు దొర.

జనంవైపు చూశాడు, "మీరు మాట్లాడరేం?" అన్నట్టుగా.

"అయితే బలి యియ్యాల్సిందే! యియ్యాల్సిందే!" అంటూ అరిచారు గొర్రెల్లాంటి మూర్ఖజనం.

"మ్యాతరిని నరికేది పూజారి! ఏం పూజారి!" అంటూ అతని వైపు చూశాడు దొర.

"అమ్మో!! క్షమించాలి! నా చేతులు వణుకుతున్నాయి!" అంటూ గజగజలాడిపోయాడు శివనాధశాస్త్రి.

"అయితే - దొరతనం నాకిచ్చిన అధికారంతో నేనే చంపుతాను మ్యాతరిని!" అంటూ మెరుపులా తన జేబులో దాచిపెట్టిన పిస్తోలును బయటికి తీస్తూనే జంగయ్య వైపు గురిపెట్టి కాల్చాడు దొర.

ఆ కాల్పులకు నేల కొరిగాడు జంగయ్య.

తన భర్తకు కీడు శంకించిన యాదమ్మ గుట్టమీదికి పరుగెత్తుకొచ్చింది. ఆమెను చూసి తన శక్తినంతా కూడగట్టుకుని "మోసం! యాదమ్మా! మోసం" అంటూ అరిచి తల వాల్చేశాడు జంగయ్య. క్షణంలో కట్టెగా మిగిలాడు.

అంతా అర్థం చేసుకుంది యాదమ్మ. ఇలా ఎందుకు జరిగిందో, ఎలా జరిగిందో అంతా ఆమె ఊహించగలిగింది.

ఆమె ముఖంలో సంతోషమూలేదు, విచారమూ లేదు. ఆమె మనోభావాలు ఎవరికీ అర్థం కాలేదు. నిర్వికారంగా జంగయ్య వంక చూస్తూ అలా నిలబడిపోయిన యాదమ్మ మనసులో ఏముందో దొరకు అంతుపట్టలేదు.

ఆమె కళ్ళల్లో ఒక మెరుపు!
పెదవులపై ఓ చిరు దరహాసం!

భర్త చనిపోయిన బాధ, చంపిన వాడిమీద కోపం లేకుండా వున్న యాదమ్మను చూసి పూజారి తన మనస్సులో "దీనికి పిచ్చెక్కినట్టుంది! లేదా దొర 'జనానా' లోకి నేరుగా చేరిపోడానికి యీ ఎత్తు ఎత్తిందో!" అనుకున్నాడు.

అక్కడ చేరిన జనాన్ని ఉద్దేశించి యిలా అన్నాడు.

"చూశారుగా! రివాజంటే రివాజే! ఆచారం కోసం బలి అయిపోయిన మ్యాతరి భార్య పాలన, పోషణ భారం రాజావారే యికపై స్వీకరిస్తారు! తన ధర్మాన్ని చక్కగా నెరవేర్చినందుకు దొరగార్ని అమ్మ కరుణిస్తుంది! ప్రసన్నురాలవుతుంది! మనకు శుభం కలుగుతుంది!!"

యాదమ్మ తలెత్తి చూసింది. గుట్ట పైభాగాన చిన్న శివలింగం, చుట్టూ అనేకరాళ్ళు ఉన్నాయి. దుర్గమ్మకు దున్నపోతును బలి యిచ్చిన స్థలం శివలింగానికి చాలా దిగువనే వుంది.

"ఔను! అయ్యోరు సెప్పినట్టుగనే యియ్యాల్నుంచి నేను దొర 'మనిషిని'! నేను ఆయన సొంతం!" అంది యాదమ్మ దొరవైపు క్రీగంట చూస్తూ.

దొర చలించాడు. యాదమ్మ కళ్ళలో ఆహ్వానం! ఆమె తెల్లచీర చెంగు మన్మథ పతాకలా రెపరెపలాడుతోంది.

"దొరా! కడసారిగా జంగయ్యకోసం, తొలిసారిగా మనకోసం శివుణ్ణి మొక్కేందుకు ఆ గుట్ట పైచివరిదాకా పోయొద్దాం! రా!" అని పిలిచింది యాదమ్మ.

ఉబ్బి తబ్బిబ్బైన దొర మారుమాట్లాడకుండా ఆమెను అనుసరించాడు. పూజారి, దొరమనుములు నలుగురు అతన్ని అనుసరించి రాబోగా ఆమె వారించింది. "దుర్గమ్మమీద ఆన! దొరతప్ప ఎవ్వరూ రావొద్దు!!" అంది.

మిగిలిన వాళ్ళంతా అక్కడే ఆగిపోయారు.

కొండరాళ్ళ మధ్య మెట్లతో నిర్మించబడ్డ సన్నని బాట వెంబడి గుట్ట అగ్రభాగానికి చేరుకున్నారు దొర, యాదమ్మ. కిందవున్న జనానికి వాళ్ళు సరిగ్గా కనిపించడం లేదు. ఇంచుమించు శిథిలావస్థలో వున్న ఓ చిన్న

మంటపం; మధ్యలో ఓ శివలింగం! చుట్టూ ఎటుచూసినా రాళ్ళే!

యాదమ్మ నుతారంగా దొర చేతిని తాకింది. దొర గుండెల్లో వరద గోదావరి! ఆమెను పరకాయించి చూశాడు. 'వంటింటి కుందేలు'! ఎక్కడికి పోతుందిలే!" అనుకుని నిజాన్ని కక్కేశాడు.

"యాదమ్మా! అంతా నీ కోసమే చేశాను! బలిచ్చే దున్నపోతు అరవకపోయినా, నేను ఎవరికీ తెలియ కుండా పిస్తోలుతో నీ పెనిమిటి దాని తల నరుకుతు న్నప్పుడే నేనూ దాని తల మీద కాల్చాను! ఆ దెబ్బకు అది అరిచింది! అంతే!!"

"అయితే, ఒక్కదెబ్బకు రెండు పిట్టలన్నమాట!"

"అదిగో, శివలింగం! తొందరగా మొక్కుకో! కిందకె ళ్ళిపోదాం!" అన్నాడు.

దేవుడికి మొక్కుకుని - "ఎందుకంత తొందర? దొరా! ఆ మంటపం పైకి పోదాంరా! అక్కడ మనం ఎవరికీ కనిపించం!" అంటూ అతని కళ్ళలోకి చూసింది యాదమ్మ.

అందిన స్వర్గాన్ని జార విడుచుకొనేంత మూర్ఖుడు కాదు దొర. "సరేపద!" అని ఆమెకు చెయ్యి ఆసరాయిచ్చి మంటపం పైకెక్కించి తనుకూడా యెక్కాడు.

నిప్పులాంటి దాన్ని! నీ చేయి తగిలి నీరయినాను! దొరా! నీదాన్నయేముందు ఒక్కసారి నీ కాళ్ళు ముద్దు ఎట్టుకోనీ!!" అంటూ అతని కాళ్ళవద్ద మోకరిల్లింది యాదమ్మ.

పరవశించాడు దొర. ప్రపంచాన్నే మరిచాడు.

దొర కాళ్ళను తాకిన యాదమ్మ కళ్ళలో నిప్పులు కురిశాయి. పట్టిన పట్టు విడవకుండా ఆమె తన చేతులతో దొర కాళ్ళను బలంగా లాగేసింది. అతడూహించని విధంగా అతడు కింద పడకముందే మంటపం మీద నుంచి కిందికి తోసేసింది.

అంతెత్తునుంచి క్రింద పడడంలో క్రిందనున్న బండ రాళ్ళమీద పడి దొర తల బ్రద్దలయింది. ఛాతీకి బలమైన దెబ్బతగిలింది.

"ఇయ్యాల నీ పాపం బద్దలయిందిరా! నీ శవాన్ని నేనే మోసుకెళ్ళి మంజీరలో పడేస్తా! ఆయేటి వొడ్డున కాకులూ, గద్దలూ అమ్మోరి పేరు చెప్పుకుని పది రోజులు సుకంగా తింటాయిరా!" అంటూ పిచ్చిగా అరిచింది యాదమ్మ.

ఆ క్షణంలో ఆమె అపర దుర్గలా భాసించింది. కొండంతబలంతో ఓ బండరాయిని కసితో దొరమీదికి విసిరింది. అది అతని పొట్టక్రింది భాగాన తగిలింది! అంతే! అంతిమశ్వాస విడిచాడు దొర.

గుట్ట క్రింది భాగంలో వున్న జనం భక్తిపారవశ్యంలో ఊగిపోతున్నారు. డప్పులమోత మిన్ను ముట్టుతూ వుంది.

అమ్మవారు శక్తి స్వరూపిణి అనీ, ఆమెకు అసాధ్యమ నేది లేదని, అసురశక్తులను అంతం చేసేందుకు ఆమె అవతరిస్తూ ఉంటుందని, ఆమె మహిషాసురాది రాక్షసులని ఎలా సంహరించిందో కథలుగా చెప్తున్నాడు ఈ విధంగా పూజారి అక్కడ చేరిన భక్తజనాలకు!

"రాక్షస సంహారానికి గుర్తుగా మనం జరుపుకొనేదే జాతర!! దుర్గమ్మ శక్తికి నిదర్శనమే యీ జాతర!!"

రచయిత్రి చిరునామా:-
పి. జీవన జ్యోతి,
W/o. పి.జి.యస్. విద్యార్థి,
13-136/3,
బాదేపల్లి,
జడ్చర్ల - 509 301

నేను-నా విద్యాలయం

అనంతపురం జిల్లా, మడకశిర తాలూకాలోని హేమావతి అనే గ్రామం నా జన్మస్థలం. అది ఒక ఫిర్కా. రాయలేలిన రోజులలో ఎన్నో శిల్పకళా సంపదలతో పెద్దపెద్ద శివలింగాలతో దక్షిణకాశిగా ప్రఖ్యాతిగాంచి, కాలక్రమేణ శిథిలమై పల్లెగా మారింది. 5 వ తరగతి వరకూ బాలబాలికలకు వేరు వేరుగానూ, 6 నుండి 8 వ తరగతి వరకు ఒకే ఒక్క పాఠశాల ఉండేవి. ఆడపిల్లలను అప్పుడప్పుడే అప్పర్ ప్రైమరి స్కూలుకు పంపడం మొదలు. 1945 లో మా అక్క మొదటిసారిగా మరో ఇద్దరు అమ్మాయిలతో చేరింది. నేను 1946 లో మరోనలుగురు అమ్మాయిలతో చేరాను. అప్పటివరకు చదువు నేర్పించిన ఉపాధ్యాయినివద్ద ఏబెరుకులే కుండా చదివిన మాకు కొంచెం బెరుగ్గా ఉండేది. ఇక్కడ ఒక్క ఉపాధ్యాయినికూడాలేరు. మా ఇల్లు స్కూలుకి దగ్గరవడం వల్ల మిగతానలుగురూ ముందుగా వచ్చి మాఇంటి వద్దనే ఉండి, సెకెండ్‌బెల్ అయ్యాకనే స్కూల్లోకి వెళ్ళేవాళ్ళం. ముందు బెంచీలో కూర్చోవటం వల్ల మాలోమేము మాట్లాడుకోవటానికి కూడా అయ్యేది కాదు. హెడ్‌మాస్టరు శ్రీ శ్రీనివాసరావుగారంటే అందరికీ భయమే. క్రమశిక్షణతో స్కూలును నడిపి వృద్ధిలోకి తీసుకొనివచ్చారు. మాక్లాసు మేష్టారు శ్రీ దక్షిణా మూర్తి గారు చనువుగాఉండేవారు.

ఇక స్వాతంత్ర్యం వచ్చినప్పటి ఆనందము, ఉత్సాహము, స్కూలు అలంకరణ, ఖద్దరు బట్టలు కట్టుకొని జండాలు పట్టుకొని మేష్టార్లు, పిల్లలు ఊరేగింపులో జైజై నినాదాలు చేస్తూ వెళ్ళటం. మేష్టార్ల ఉపన్యాసాలు. అబ్బ ఎంత సంతోషము మరువ లేనిది. నాయకుల త్యాగనిరతికీ దేశమాతకు హారతులు ఇచ్చాము. 5 నెలలు ఇలాగడి చాయోలేదో మహాత్మాగాంధీగారి హత్య. ఎంతోఏడ్చాము. ఉపాధ్యాయులూ, పిల్లలు మౌనంగా నిరసన తెలియచే స్తూ ఊరేగి శ్రద్ధాంజలి ఘటించాము. ఇంక పరీక్షలు దగ్గరపడుతున్నాయి. హిందూ పురం వెళ్ళి 8 వ తరగతి పరీక్షలు వ్రాయాలి, ఆడపిల్లలను మరో ఊరికి పంపాలావద్దా అని ఇంట్లో నాన్నగారు అన్నయ్యలు అనుకొంటుండగా నేను పుష్పవతినయ్యాను. అంతే ఇంక చదువుకు ఫుల్‌స్టాపు అయ్యింది. హెడ్ మాస్టరు ఇంటికివచ్చి స్కూలుకు రాకపోయినా (ఎక్కువరోజులు లేవు) పరీక్షకు పంపమనీ జాగ్రత్తగా తీసుకొని వస్తామని మా పెద్దవాళ్ళను అడిగారు. నన్ను పిలిచి అడిగితే నేనే 'ఇకవద్దులెండి' అన్నాను. (అప్పట్లో మరో ఊరి కెళ్ళిరావటానికి మనసులో జంకుగానే ఉండేది) ఇలాసాగింది నాచదువు. 1949 లో నా పెళ్ళి అయింది. శ్రీవారు మద్రాసు నగరంలో సెంట్రల్ టెలిగ్రాఫ్ ఆఫీసులో టెలిగ్రాఫిస్టుగా చేసేవారు. ఆ కారణాన మద్రాసు నగరంలో కాపురం పెట్టాము. అప్పుడు తెలిసింది. చదువు మానేసినందుకు, ఎంత తెలివి తక్కువ పనిచేశానో అని. ఇంట్లో శ్రీవారు కొంచం ఇంగ్లీషు నేర్పించారు. గురువుల వద్ద నేర్చుకున్న విజ్ఞానంతో అన్నీ అవగాహనచేసుకొనే దాన్ని ఇక పిల్లలు, సంసారము సరేసరి. ఇప్పుడుమాపిల్లల బాగా చదివించాలని ధ్యేయంతో చదివించాము. ఇద్దరబ్బాయిలు విజ్ఞానశాస్త్రంలో పి.హెచ్.డి. లు చేశారు. ఇద్దరమ్మాయిలుపట్టభద్రులై బ్యాంకుల్లో పనిచేస్తున్నారు. ఒక అబ్బాయి సాఫ్ట్‌వేర్ ఇంజనీరుగా ఉన్నాడు. ఇప్పుడు నాకు చదువుతక్కువ అనే విచారం లేదు.

— కట్టా శకుంతల, విశాఖపట్నం

1982 నాటి రోజులవి. కాంపస్‌లోకి అడుగు పెట్టగానే అది కాలేజీ అయిందీ, యూనివర్సిటీ అయిందీ అర్థం కాలేదు, నా బుర్రకు. అసలు ఏది ఏమిటో అర్థమయ్యేందుకు కనీసం బోర్డయినా ఉంటేగా తీరా ఆఫీసులో అడిగితే చెప్పారు "మోచేతి కంకణానికి అద్దమేల?"అని. అదే విజయవాడలో ఉన్న ఆంధ్ర లయోలా కాలేజీ. పాతిక వసంతాలు నింపుకొని నవ యువకుడిలా ఉప్పొంగిపోతుంది. ఆ కళాశాలలో క్రమ శిక్షణ, దేశభక్తి, చక్కటివిద్య, జాతీయ సమైక్యత, సేవా భావం ప్రతివారికీ అలవడతాయి. నేను కూడా ఆ కాలేజీలో ఉంటూ ఎన్నో సంఘసేవా కార్యక్రమాలు చేపట్టాను. దీనంతటికీ రెవరెండ్ ఫాదర్ జి.ఫ్రాన్సిస్, ఎ. తెక్కేరి, యన్. సత్యంగార్లే కారకులు. నన్ను సంఘ సేవకునిగా తీర్చిదిద్దిందీ త్రిమూర్తులే. ఆ బి.యస్సీ. చదువుతున్న మూడేళ్ళూ విజయవాడలోని మురికి వాడలలో వయోజన విద్య, పారిశుధ్యం, ఉచితవైద్యం, మందులపంపిణీలో నా కెంతగానో (కాళీ వరప్రసాద్, జనార్థన్, శ్రీను, శివప్రసాద్) మిత్రులు సాయపడ్డారు. నేనే కార్యకమానికి వెళ్ళినా నా యన్.యస్.యస్. మిత్రులు వచ్చి కార్యక్రమాన్ని జయప్రదం చేసేవారు. నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయ ప్రాంతంలో (బహుశః రాష్ట్రంలోనే) మొట్టమొదటి ఉచితవైద్యశాల, ఉచిత మందుల పంపిణీకై కృషిచేసి (స్థాపించి) ఒక సంవత్సరంపాటు నడిపాను. ఈ కృషిలో స్థానిక డాక్టర్ల సేవలు మరువ లేను. ఇంకా జాతీయ సేవా పథకంలో నాకు రాష్ట్రస్థాయి వరకూ పేరు, ప్రఖ్యాతులు తెచ్చింది అప్పటి నాగార్జున యూనివర్శిటీ వైస్ ఛాన్సలర్ డా॥ కె.ఆర్.ఆర్. మోహన రావుగారు, ఎన్.ఎస్.ఎస్. కో-ఆర్డినేటర్ కె. హనుమంత రావుగార్లే. ఆస్ఫూర్తితోనే నేను ఎన్.ఎస్.ఎస్. వలంటీరుగా 7సంవత్సరాలు కొనసాగాను. మురికి వాడల్లో వైద్య సేవలు చేసే నాకు "నేనూ ఎందుకు డాక్టరు కాగూడదని" MHMS, DBM, వగైరా డిప్లొమాలు చదివాను.

వివిధ సెమినార్లు, క్విజ్, వక్తృత్వం, డ్రామాల్లో ఇప్పటి వరకూ 50 కుపైగా సర్టిఫికేట్లున్నాయంటే ఆ కాలేజీ ఘనతే. ఇంకా నాకు కవితాక్షరాభ్యాసం చేసింది అప్పటి మా కాలేజీ హిందీ లెక్చరర్ డా॥యార్లగడ్డ లక్ష్మీప్రసాద్ గారే. నేను 1982 లో మొదటి సారిగా వ్రాసిన హిందీ కవిత "ప్రగతిపథ్" ఆకాశవాణి, విజయవాడలో ప్రసారమైంది. తర్వాత ఇప్పటికి దాదాపు తెలుగు, ఆంగ్లం, హిందీ మరాఠీ బాషల్లో 50కుపైగా వ్యాసాలు, కథలు, కవితలు ప్రచురితమైనాయి. రాష్ట్ర స్థాయి కవితా పోటీల్లో 3 సార్లు మెరిట్ బహుమతులొచ్చాయి.

మా కళాశాల 11 వయోజన విద్యాకేంద్రాలన్నింటికీ నేనే సూపర్ వైజర్‌గా ఉండటం, రేడియో స్టేషన్ డైరెక్టర్ శ్రీ పి.ఆర్.రెడ్డిగారు నేను వ్రాసిన వయోజన విద్యాగేయాలు ప్రసారం చేయించటం, స్థానిక లయన్స్ క్లబ్ ఆఫ్ విజయవాడ మెట్రో, తదితర లయన్స్ క్లబ్‌ల, విక్టోరియమ్మ, సత్యవేదం, ప్రకాశరావు, డా॥ పి.వి. గోపాల రావుగార్ల సహకారం వల్లనే మా కళాశాలకు నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయంలో వయోజన విద్యా వ్యాప్తిలో మంచి పేరు ప్రఖ్యాతులు లభించాయి. ఇంకా అప్పటి పార్ల మెంటు సభ్యురాలు శ్రీమతి చెన్నుపాటి విద్యగారు, నాస్తిక కేంద్రాల మార్గదర్శకత్వం నాకు లభించింది.

—ఎ.ఎన్.ఎస్. శంకరరావు,
రేపల్లె.